

Kamil Rabięga

Grzywny siekieropodobne jako fenomen społeczno-kulturowy w okresie wpływów rzymskich i we wczesnym średniowieczu

Słowa kluczowe: grzywny siekieropodobne, depozyt, wczesne średniowiecze, okres wpływów rzymskich, Skandynawia, Europa Środkowa

Streszczenie

Fenomen żelaznych grzywien siekieropodobnych od ponad stu lat jest przedmiotem dyskusji badaczy europejskich, którzy toczą spory o ich pochodzenie, funkcje i znaczenie. Zabytki te pojawiają się w materiale archeologicznym pod postacią pojedynczych zabytków, większych zespołów, części depozytów przedmiotów żelaznych, jak również w postaci depozytów gromadnych. Znajdiska występują zasadniczo w dwóch dużych skupiskach – w Skandynawii oraz na terytorium Wielkich Moraw. Do tego dochodzą pojedyncze znajdiska występujące peryferyjnie (tereny dzisiejszej Polski, Słowenii i Węgier), a także odległe analogie (region Środkowej Wołgi–Kamy–Wiatki).

Do tej pory nie zdołano jednoznacznie ustalić funkcji grzywien siekieropodobnych, ani ich powiązań chronologiczno-terytorialnych. Pierwsze interpretacje próbowały wskazać ich funkcjonalność jako narzędzi, jednak szybko uznano je za rodzaj „płacidła” (pieniądza przedmonetarnego) i formę półproduktową. Poza tym zwracano uwagę na aspekty rytualne i kultowe, w jakich zabytki te mogły pełnić określone role. Ja przychyliam się do interpretacji „kultowej” z depozytami grzywien jako swoistymi ofiarami zakładzinami, czy też szerzej ujmując jako środkiem używanym w zabiegach apotropeicznych. Na podstawie analizy zabytków skandynawskich uznałem, że grzywny wzorowano na dwóch podstawowych wzorcach – szwedzkich siekierach tulejowych i norweskich siekierach klinowatych. Moim zdaniem początek tego fenomenu przypada na tereny Skandynawii, skąd w jakiś sposób musiał się przedostać na Południe i Wschód.

W pracy podjąłem próbę zebrania i zaprezentowania najważniejszych wątków dotyczących dyskusji nad tym tematem. Rozprawa ma na celu analizę porównawczą znajdisk archeologicznych, próbę ujednoczenia dotychczasowych typologii, wskazanie pochodzenia i chronologii, a także prezentację ich rozprzestrzenienia. Integralnym elementem pracy jest katalog (część 2), stanowiący wykaz wszystkich znanych znajdisk grzywien siekieropodobnych.

Kamil Rabięga